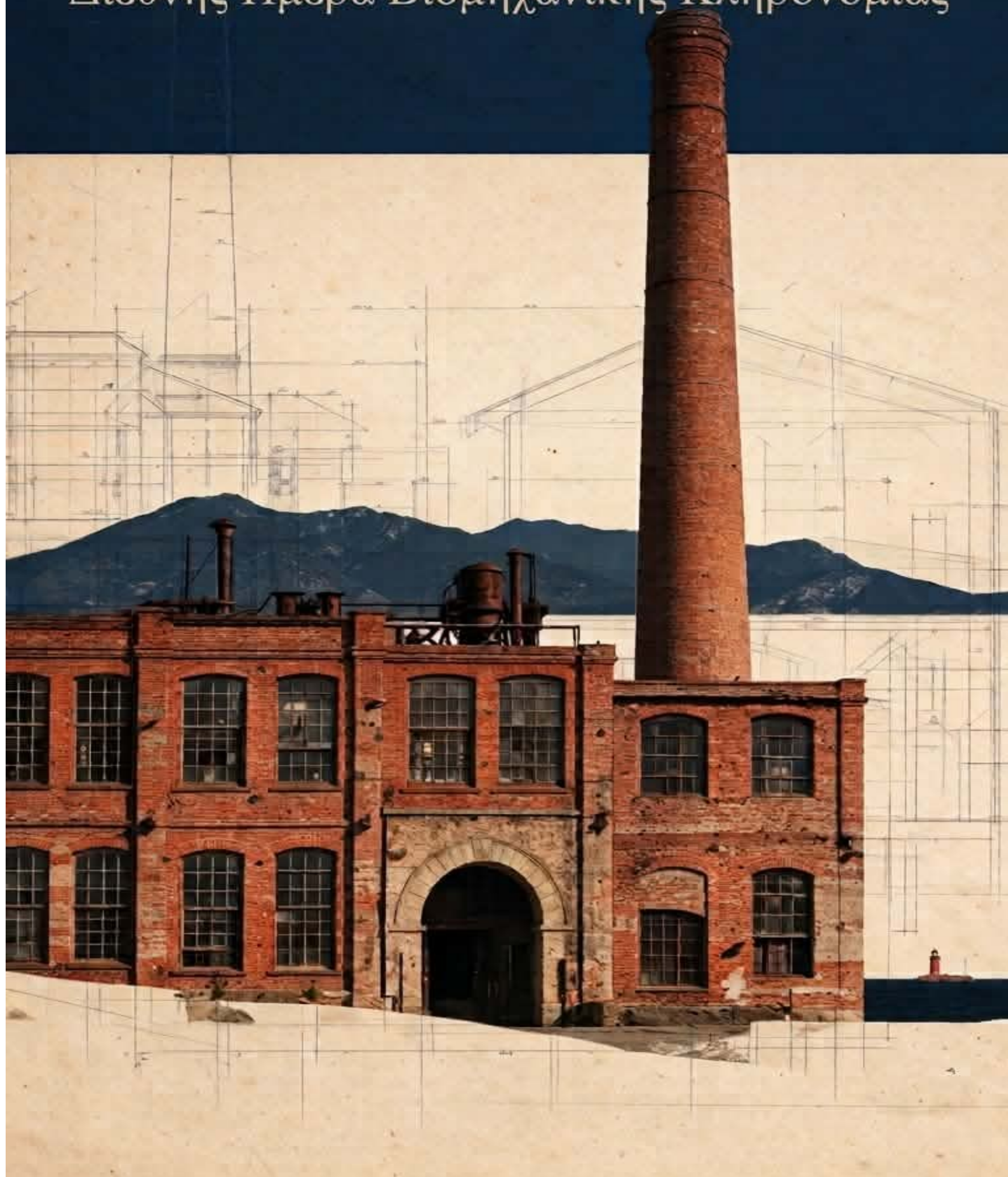

Τεύχος 5 | 8 Σεπτεμβρίου 2026

ΒΙΔΟΓΡΑΦΙΕΣ

Διεθνής Ημέρα Βιομηχανικής Κληρονομιάς

Της σύνταξης...

Με την περιοδική έκδοση *ΒΙΔΟγραφίες*, η ομάδα των Βιομηχανικών Δελτίων Απογραφής στοχεύει να καλύψει ένα «ειδησεογραφικό» κενό και να συμβάλει στη συστηματική ενημέρωση για τα τεκταινόμενα της βιομηχανικής κληρονομιάς στην Ελλάδα. Οι *ΒΙΔΟγραφίες* θα συγκεντρώνουν μικρές ή μεγάλες ειδήσεις, φιλοδοξώντας να μετεξελιχθούν σε έναν έγκυρο «κόμβο» ενημέρωσης για την ελληνική βιομηχανική κληρονομιά.

Χαιρετισμός για την Διεθνή Ημέρα Βιομηχανικής Κληρονομιάς,

Ο άτυπος εορτασμός της Διεθνούς Ημέρας Βιομηχανικής Κληρονομιάς καθιερώθηκε σε ανάμνηση της έγκρισης, στις 8 Σεπτεμβρίου 2003, από τη Γενική Συνέλευση του TICCIH (Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς), ενός σημαντικού κειμένου για την προστασία της βιομηχανικής κληρονομιάς: της Χάρτας του Νίζνι Ταγκίλ (Nizhny Tagil Charter for the Industrial Heritage).

Από το 1842 στο 2026: από την καταγραφή στη διάσωση

Η ιστορία της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας είναι πολύ παλαιότερη από την καθιέρωση του όρου ως διακριτού επιστημονικού πεδίου. Για πολλά χρόνια θεωρήθηκε ότι η πρώτη εμφάνιση της έκφρασης «industrial archaeology» ανάγεται στο 1896, όταν ο Πορτογάλος ιστορικός και αρχαιολόγος Francisco Marques de Sousa Viterbo δημοσίευσε το κείμενο *Archeologia industrial portuguesa. Os moinhos* («Πορτογαλική βιομηχανική αρχαιολογία. Οι μύλοι»). Νεότερη έρευνα, ωστόσο, έχει εντοπίσει ακόμη παλαιότερες χρήσεις της έκφρασης σε γαλλικές δημοσιεύσεις του 19ου αιώνα, με την παλαιότερη γνωστή μέχρι σήμερα να ανάγεται στο 1842.

Η ουσιαστική διαμόρφωση, όμως, της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας ως σύγχρονου πεδίου μελέτης συνδέθηκε ιδιαίτερα με τη Βρετανία. Το 1955, ο Michael Rix δημοσίευσε στο περιοδικό *The Amateur Historian* [άρθρο με τίτλο](#) *Industrial Archaeology*. Η παρέμβασή του ανέδειξε την ανάγκη να καταγραφούν, να μελετηθούν και, όπου ήταν αναγκαίο, να διασωθούν τα κατάλοιπα της βιομηχανικής δραστηριότητας που χάνονταν με ταχύτητα. Το άρθρο αυτό θεωρείται κομβικό για την καθιέρωση του όρου στη σύγχρονη αγγλόφωνη χρήση και για την ανάπτυξη του οργανωμένου κινήματος της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας.

Και τότε, το 1963, έρχεται ο Kenneth Hudson. Δημοσιογράφος, μουσειολόγος και συγγραφέας, εκδίδει στο Λονδίνο, από τον John Baker, το *Industrial Archaeology: An Introduction*. Δεν ήταν ο πρώτος που χρησιμοποίησε τον όρο. Ήταν, όμως, ο συγγραφέας του πρώτου ολοκληρωμένου βιβλίου που αφιερώθηκε στη Βιομηχανική Αρχαιολογία, όπως χαρακτηριστικά [αναφέρει](#) και η Routledge: “the first text on the subject”.

Επίσης στο περιοδικό “Antiquity” [αναφέρεται](#):

It is good to know that someone at last has produced a book about industrial archaeology. It was long overdue: it appears under the imprint of John Baker Publishers Ltd, a new firm ‘operating on a broad publishing front under that imprint and those of the Unicorn and Richards Presses’ (the new press has as its device a charming version of the Cherhill White Horse). Written by Kenneth Hudson, BBC West Region Industrial Correspondent, it is called Industrial Archaeology: An Introduction. We hope to have it reviewed in the next number of ANTIQUITY. Mr Hudson is worried by the attitude of restricting archaeology to the remote past and says: “since 1878 . . . the word ‘archaeology’ has narrowed its meaning very considerably, mainly as the result of being appropriated by scholars whose principal evidence is normally to be found buried under several feet of soil and rubbish. This process has gone so far that in the minds of most people now living archaeology is almost a synonym for the excavation of prehistoric remains.”
This is the first of what we hope will be many books dealing with the archaeology of the last few centuries.

Το βιβλίο αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία και για έναν ακόμη λόγο. Ανάμεσα στα κεφάλαιά του περιλαμβάνεται ειδικό κεφάλαιο για την τεκμηρίωση και καταγραφή της Βιομηχανικής Αρχαιολογίας. Η ανάγκη, δηλαδή, να καταγραφεί ο βιομηχανικός κόσμος πριν χαθεί, βρισκόταν ήδη στον πυρήνα της νέας επιστημονικής προσέγγισης.

Από εκείνο το σημείο μέχρι σήμερα μεσολάβησαν 63 χρόνια. Η Βιομηχανική Αρχαιολογία εξελίχθηκε από ένα νέο και σχεδόν άγνωστο πεδίο σε έναν διεθνώς αναγνωρισμένο κλάδο, ενώ η έννοια της βιομηχανικής κληρονομιάς διευρύνθηκε. Δεν αφορά πλέον μόνο εργοστάσια και μηχανές, αλλά ολόκληρα βιομηχανικά τοπία, υποδομές, τεχνολογίες, παραγωγικές διαδικασίες, αρχεία και κυρίως τις ανθρώπινες ιστορίες που συνδέονται με αυτά.

Η Χάρτα του Νίζι Ταγκίλ εφαρμόζεται στην πράξη όταν η βιομηχανική κληρονομιά αντιμετωπίζεται ως ολόκληρο σύστημα μνήμης, τεχνολογίας, τοπίου και κοινωνικής ιστορίας — όχι μόνο ως ένα παλιό κτίριο που χρειάζεται «αξιοποίηση».

Προτείνει μια σαφή αλυσίδα ενεργειών: εντοπισμό, τεκμηρίωση, νομική προστασία, συντήρηση, συμβατή επανάχρηση και δημόσια ερμηνεία.

Στην Ελλάδα, η εξέλιξη αυτή υπήρξε πιο αργή. Σταδιακά, όμως, άλλαξε και εδώ ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουμε τα κατάλοιπα της βιομηχανικής μας ιστορίας. Ένα παλιό εργοστάσιο, ένας μύλος, ένας σιδηροδρομικός σταθμός ή μια εγκατάσταση παραγωγής έπαψε να θεωρείται απλώς ένα «παλιό κτίριο» και άρχισε να αναγνωρίζεται ως φορέας ιστορικής, τεχνικής, κοινωνικής και αρχιτεκτονικής αξίας. Η έρευνα, η επιστημονική τεκμηρίωση, τα βιομηχανικά μουσεία, οι αποκαταστάσεις και οι επαναχρήσεις σημαντικών βιομηχανικών συγκροτημάτων συνέβαλαν ουσιαστικά σε αυτή την αλλαγή.

Ωστόσο, η αναγνώριση δεν σημαίνει ακόμη και διάσωση.

Το 2026, σημαντικά τμήματα της ελληνικής βιομηχανικής κληρονομιάς εξακολουθούν να εγκαταλείπονται, να αλλοιώνονται ή να κατεδαφίζονται πριν προλάβουν να μελετηθούν και να τεκμηριωθούν. Και εδώ βρίσκεται μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της εποχής μας: να γνωρίσουμε, να καταγράψουμε και να τεκμηριώσουμε αυτό που υπάρχει σήμερα, πριν ο χρόνος, η εγκατάλειψη ή η ανάπτυξη το μετατρέψουν σε μια απλή ανάμνηση.

Σε αυτή ακριβώς την ανάγκη εντάσσεται ο ρόλος της **ΒΙΔΑ, Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής**.

Η ΒΙΔΑ δεν δημιουργήθηκε απλώς για να συγκεντρώσει πληροφορίες για παλιά εργοστάσια. Δημιουργήθηκε με την πεποίθηση ότι η συστηματική καταγραφή αποτελεί το πρώτο βήμα της προστασίας. Μέσα από μια ψηφιακή βάση δεδομένων για τη βιομηχανική κληρονομιά της Ελλάδας, καταγράφονται μνημεία, εγκαταστάσεις, υποδομές και τόποι παραγωγής, μαζί με την ιστορία, τη θέση, τα χαρακτηριστικά και την τεκμηρίωσή τους. Η προσπάθεια αυτή αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία επειδή πολλά από τα μνημεία που καταγράφονται σήμερα μπορεί αύριο να έχουν αλλάξει ή ακόμη και να μην υπάρχουν. Η ψηφιακή τεκμηρίωση μπορεί έτσι να λειτουργήσει όχι μόνο ως εργαλείο έρευνας, αλλά και ως παρακαταθήκη μνήμης για τις επόμενες γενιές.

63 χρόνια μετά τον Hudson, η ανάγκη που εκείνος είχε ήδη αναγνωρίσει - η ανάγκη για documentation and recording - παραμένει επίκαιρη. Η διαφορά είναι ότι σήμερα διαθέτουμε ψηφιακά εργαλεία που μας επιτρέπουν να μετατρέψουμε την καταγραφή από μια αποσπασματική προσπάθεια σε ένα ζωντανό, διαρκώς εμπλουτιζόμενο αρχείο.

Και ίσως αυτό να είναι το ουσιαστικό μήνυμα της Παγκόσμιας Ημέρας Βιομηχανικής Κληρονομιάς, στις 8 Σεπτεμβρίου 2026:

Δεν μπορούμε να διασώσουμε ό,τι Δεν γνωρίζουμε, Δεν μπορούμε να προστατεύσουμε ό,τι Δεν έχουμε καταγράψει.

Γι' αυτό η ΒΙΔΑ συνεχίζει να καταγράφει σήμερα τη βιομηχανική κληρονομιά της Ελλάδας. Γιατί κάθε καταγραφή δεν είναι απλώς μια εγγραφή σε μια βάση δεδομένων. Είναι μια πράξη διάσωσης — μια προσπάθεια να παραμείνει ζωντανή η μνήμη ενός κόσμου που κάποτε δημιούργησε τη σύγχρονη Ελλάδα.

Ηρακλής Φασουράκης

Πρόεδρος ΒΙ.Δ.Α.

**Γίνε καταγραφέας
των ΒΙ.Δ.Α.!!**

**Κάνε μια καταγραφή
[εδώ!](#)**

ΤΑ ΝΕΑ ΜΑΣ...

ERIH 2026: η Αθήνα ως σταυροδρόμι βιομηχανικής ιστορίας και μετανάστευσης

Η Ευρωπαϊκή Διαδρομή Βιομηχανικής Κληρονομιάς, γνωστή ως ERIH, φέρνει φέτος την Αθήνα στο επίκεντρο μιας ευρωπαϊκής συζήτησης με ιδιαίτερο βάθος: η ετήσια διεθνής της διάσκεψη με θέμα «Industrial Heritage and Migration» θα πραγματοποιηθεί στην Αθήνα από 28 έως 30 Οκτωβρίου 2026. Το ERIH είναι το ευρωπαϊκό δίκτυο που συνδέει τόπους, μουσεία και φορείς της βιομηχανικής κληρονομιάς, αναδεικνύοντας την κοινή βιομηχανική μνήμη της Ευρώπης και ενισχύοντας τη συνεργασία πέρα από σύνορα. Η Ελλάδα έχει ήδη ενεργή παρουσία στο δίκτυο, με την πρώτη πανελλήνια συνάντηση μελών ERIH να πραγματοποιείται στην Τεχνόπολη τον Μάιο του 2024, ως αφετηρία δικτύωσης και ανταλλαγής εμπειριών.

Η επιλογή της μετανάστευσης ως θεματικού άξονα δεν είναι τυχαία. Στη βιομηχανική ιστορία της Ευρώπης, οι μετακινήσεις πληθυσμών διαμόρφωσαν εργατικά δυναμικά, μετέφεραν τεχνογνωσία και έστησαν νέες κοινωνίες γύρω από εργοστάσια, λιμάνια και βιομηχανικές συνοικίες. Στην Ελλάδα, η συζήτηση αυτή αποκτά ξεχωριστό ενδιαφέρον, καθώς συνδέεται με την προσφυγική εγκατάσταση, την ανάπτυξη βιομηχανικών ζωνών και τη συγκρότηση τοπικών ταυτοτήτων γύρω από την εργασία. Για τους ελληνικούς φορείς, η διεθνής συνάντηση της Αθήνας μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός προβολής, συνεργασιών και τεκμηρίωσης, ενώ ανοίγει δρόμους για τουριστική αξιοποίηση, εκπαιδευτικές δράσεις και ενίσχυση της προστασίας μνημείων που συχνά παραμένουν στο περιθώριο. Με αυτόν τον τρόπο, η βιομηχανική κληρονομιά παύει να αντιμετωπίζεται ως στατικό απολίθωμα και αναδεικνύεται σε ζωντανό πεδίο ιστορίας, κοινωνίας και αναπτυξιακής προοπτικής.

Περισσότερες πληροφορίες: <https://eveeno.com/erih-conference-2026>

Βόλος 2026: η ανασυγκρότηση ως ιστορία τόπου.

Το συνέδριο «Η μεταπολεμική ανασυγκρότηση της Ελλάδας. Μια ιστορία επιτυχίας;», που θα πραγματοποιηθεί στον Βόλο από 2 έως 4 Οκτωβρίου 2026, ανοίγει ξανά μια μεγάλη συζήτηση για το πώς χτίστηκε η σύγχρονη Ελλάδα. Πέρα από τα οικονομικά και πολιτικά του συμφραζόμενα, το θέμα συνδέεται άμεσα και με τη βιομηχανική αρχαιολογία, καθώς η μεταπολεμική περίοδος άφησε πίσω της εργοστάσια, αποθήκες, λιμενικές εγκαταστάσεις και υποδομές που διαμόρφωσαν τις πόλεις και το τοπίο της ανάπτυξης. Στον Βόλο, ειδικότερα, η βιομηχανική κληρονομιά είναι ακόμη ορατή μέσα στον αστικό ιστό, από τα παλιά εργοστάσια και τις αποθήκες έως κτίρια που έχουν επαναχρησιμοποιηθεί και συνεχίζουν να αφηγούνται την ιστορία της παραγωγής και της ανασυγκρότησης. Έτσι, το συνέδριο δεν αφορά μόνο την οικονομική ιστορία, αλλά και την ανάγνωση του δομημένου παρελθόντος ως ζωντανού τεκμηρίου μιας εποχής που σφράγισε τη νεότερη Ελλάδα..

Το συνέδριο συνδιοργανώνουν το Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας (ΙΑΚΑ) και το Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών (ΤΑΜ) του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας μαζί με το Δίκτυο για τη Μελέτη των Εμφυλίων Πολέμων, σε συνεργασία με τον Σύλλογο για την Ιστορία και τη Μνήμη της Εθνικής Αντίστασης (ΣΙΜΕΑ) και την Περιφέρεια Θεσσαλίας (Π.Ε. Μαγνησίας & Σποράδων).

Περισσότερες πληροφορίες: [Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών ΑΠΘ](#)

Πυρκαγιά στην Achaia Clauss: πλήγμα σε ένα ιστορικό βιομηχανικό τοπίο

Φωτογραφία αρχείο: <https://www.enikos.gr>

Η πυρκαγιά που εκδηλώθηκε τα ξημερώματα του Σαββάτου 5 Σεπτεμβρίου στις εγκαταστάσεις της Achaia Clauss, στην περιοχή Πετρωτό της Πάτρας, προκάλεσε μεγάλες καταστροφές σε πέτρινο κτίριο του ιστορικού οινοποιείου. Η φωτιά ξέσπασε περίπου στις 5:00 το πρωί, λίγες ώρες πριν από την προγραμματισμένη έναρξη της εκδήλωσης «Ανοιχτός Τρύγος 2026», και για την κατάσβεσή της κινητοποιήθηκαν 27 πυροσβέστες, οκτώ οχήματα και ειδική μονάδα δασικών επιχειρήσεων. Σύμφωνα με τις πρώτες αναφορές, οι ιστορικές κάβες και το κρασί σώθηκαν, ενώ οι αρμόδιες υπηρεσίες διερευνούν τα αίτια της πυρκαγιάς.

Η απώλεια είναι ιδιαίτερα βαριά, επειδή η Achaia Clauss δεν είναι ένα συνηθισμένο οινοποιείο. Ιδρύθηκε το 1861 από τον Βαυαρό Gustav Clauss και θεωρείται το πρώτο οργανωμένο οινοποιείο της Ελλάδας. Το συγκρότημα, γνωστό και ως «Οινοκάστρο» ή Castro Clauss, αναπτύχθηκε ως μια μικρή παραγωγική πολιτεία: πέτρινα κτίρια, αυλές, πύργοι, χώροι οινοποίησης και υπόγειες κάβες συνθέτουν ένα από τα σημαντικότερα σωζόμενα σύνολα της ελληνικής οινικής και βιομηχανικής κληρονομιάς.

Η ιστορία του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη Μαυροδάφνη Πατρών, το γλυκό κρασί που έγινε το πιο αναγνωρίσιμο προϊόν της επιχείρησης και συνδέσε την Πάτρα με τις διεθνείς αγορές. Στις παλιές κάβες του συγκροτήματος διατηρούνται μεγάλα, χειροποίητα δρύινα βαρέλια, που αποτυπώνουν όχι μόνο την τεχνική της οινοποίησης αλλά και τη διάρκεια μιας παραγωγικής παράδοσης η οποία εκτείνεται για περισσότερο από ενάμιση αιώνα.

Η πυρκαγιά, λοιπόν, υπενθυμίζει πόσο ευάλωτα παραμένουν τα ιστορικά παραγωγικά συγκροτήματα όταν η προστασία τους δεν αντιμετωπίζεται ως διαρκής προτεραιότητα. Η Achaia Clauss είναι ταυτόχρονα μνημείο αρχιτεκτονικής, χώρος εργασίας, τοπίο παραγωγής, τουριστικός προορισμός και ζωντανό αρχείο της οικονομικής ιστορίας της Πάτρας. Η αποκατάσταση των ζημιών πρέπει να γίνει με σεβασμό στην αυθεντικότητα των κτιρίων και στη μνήμη που αυτά φέρουν, ώστε η φωτιά να μη μετατραπεί σε ακόμη ένα επεισόδιο απώλειας της βιομηχανικής κληρονομιάς της χώρας.

Όταν η «ανάπλαση» γίνεται εκτόπιση

Ο εξευγενισμός των πόλεων, ή **gentrification**, είναι η διαδικασία κατά την οποία μια παλιά, συνήθως υποβαθμισμένη ή οικονομικά προσιτή γειτονιά προσελκύει πιο εύπορους κατοίκους και νέες επενδύσεις, με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα ενοίκια και οι τιμές ακινήτων. Η εξέλιξη αυτή συνοδεύεται συχνά από ανακαινίσεις, νέες επιχειρήσεις και αισθητική «αναβάθμιση», όμως την ίδια στιγμή μπορεί να οδηγήσει στην εκτόπιση των παλιών κατοίκων και στην υποχώρηση των χρήσεων που συγκροτούσαν την κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα μιας περιοχής. Γι' αυτό και ο εξευγενισμός δεν είναι μια ουδέτερη πολεοδομική μεταβολή αλλά μια βαθιά κοινωνική αναδιάρθρωση.

Η πιο βίαιη αλλοίωση των πόλεων σήμερα δεν συντελείται με κατεδαφίσεις αλλά με ωραίες λέξεις. Η «ανάπλαση» παρουσιάζεται ως αυτονόητο καλό, ως συνώνυμο της προόδου και του εξωραϊσμού, ενώ όλο και συχνότερα λειτουργεί ως εργαλείο αναδιάρθρωσης του αστικού χώρου με όρους αγοράς. Καθαρίζει την πόλη από ό,τι δεν ταιριάζει στη νέα της βιτρίνα, αυξάνει τις αξίες γης, μετατρέπει τη γειτονιά σε προϊόν και σπρώχνει στο περιθώριο κατοίκους, μικρές επιχειρήσεις και παλιές χρήσεις. Το αποτέλεσμα είναι μια πόλη ακριβότερη, πιο ομοιογενής και τελικά πιο ξένη προς εκείνους που τη συγκρότησαν.

Το κέντρο της Αθήνας που ομογενοποιείται

Στην Αθήνα, αυτή η μετατόπιση φαίνεται καθαρά στο ιστορικό κέντρο. Δρόμοι που κάποτε είχαν σαφή επαγγελματική και εμπορική ταυτότητα — ο δρόμος με τα υφάσματα, ο δρόμος με τα κουμπιά, ο δρόμος με τα πόμολα, ο δρόμος με τα ψάθινα και τα μικροϋλικά — χάνουν σταδιακά τη φυσιογνωμία τους και αντικαθίστανται από μια όλο και πιο ομοιογενή οικονομία: καφέ, διαμονής, βιτρίνας και γρήγορης κατανάλωσης. Αυτό που υποχωρεί δεν είναι μόνο ένα μοντέλο εμπορίου αλλά μια ολόκληρη αστική πυκνότητα, ένα πλέγμα χρήσεων, επαγγελμάτων και καθημερινών διαδρομών που συγκροτούσε την ιδιαίτερη ταυτότητα του κέντρου. Η απώλεια αυτή δεν είναι απλώς αισθητική, είναι κοινωνική, λειτουργική και ιστορική. Στο **Μεταξουργείο**, η συζήτηση για την αξιοποίηση κτιρίων και η μετατροπή τους σε μικρές κατοικίες ή τουριστικές χρήσεις δείχνει πώς μια ιστορική γειτονιά κινδυνεύει να χάσει τη σύνθετη κοινωνική της ζωή.

Το νέο πρόσωπο της αστικής ανάπτυξης

Το ίδιο μοτίβο εμφανίζεται και στο παραλιακό μέτωπο. Στο **Ελληνικό**, η δημόσια πρόσβαση στο παραλιακό μέτωπο περιβάλλεται από σχέδια που υπόσχονται «ανοιχτή» πόλη, την ώρα που η κλίμακα της επένδυσης και ο ουρανοξύστης επανακαθορίζουν ποιος ανήκει πραγματικά στον χώρο. Η ίδια λογική εμφανίζεται με ιδιαίτερη ένταση στις παλιές βιομηχανικές ζώνες, όπου η εγκατάλειψη και η αποβιομηχάνιση μετατρέπονται σήμερα σε ευκαιρία κερδοφορίας. Τα ιστορικά κελύφη αντιμετωπίζονται ως «ακίνητα προς αξιοποίηση» και όχι ως σύνθετα τεκμήρια της εργασίας, της τεχνολογίας και της κοινωνικής ιστορίας που διαμόρφωσαν τις πόλεις. Έτσι, η επανάχρηση κινδυνεύει να περιοριστεί στη διατήρηση της εικόνας, ενώ η ουσιαστική μνήμη του τόπου παραμένει εκτός σχεδιασμού.

Πόλεις και ακτές παύουν να αντιμετωπίζονται ως κοινά πεδία ζωής, μνήμης και κοινωνικής συνύπαρξης και μετατρέπονται σε νεοαστικά, νεοπλουτίστικα προϊόντα. Ο δημόσιος χώρος δεν χάνεται απότομα, συρρικνώνεται σταδιακά, μέσα από έργα που υπόσχονται πρόοδο αλλά παράγουν επιλεκτική πρόσβαση.

Πηγή : φωτογραφικό αρχείο Ηρακλή Φασουράκη

Η συνέπεια δεν αποτυπώνεται μόνο στις προσόψεις ή στις αλλαγές χρήσεων. Αποτυπώνεται στην καθημερινότητα: στις γειτονιές όπου οι μόνιμοι κάτοικοι μειώνονται, τα μικρά καταστήματα δυσκολεύονται να επιβιώσουν και η ζωή οργανώνεται όλο και περισσότερο γύρω από την προσωρινή κατανάλωση και την τουριστική εμπειρία.

Ο Πειραιάς και η AZEL

Στον Πειραιά, οι αναπλάσεις και οι επαναχρήσεις βιομηχανικών κελυφών εντάσσονται σε μια στρατηγική που μετατρέπει την ιστορική πόλη-λιμάνι σε επενδυτικό και τουριστικό προορισμό. Η **AZEL** είναι ένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα: το συγκρότημα ξεκίνησε το 1926 ως ZAEΕ Χημικά Εργοστάσια Α.Ε. και συνδέθηκε με την παραγωγή αμύλου, μαγιάς, γλυκόζης και αμυλοσιροπιού, αποτελώντας για δεκαετίες τμήμα της βιομηχανικής ταυτότητας της πόλης. Το κτηριακό συγκρότημα, μαζί με την πλίνθινη καπνοδόχο του, έχει χαρακτηριστεί μνημείο, καθώς αποτελεί σημαντικό τεκμήριο του βιομηχανικού χαρακτήρα της περιοχής και διατηρεί ζωντανή τη μνήμη της εργασίας και της παραγωγής σε ένα κομβικό σημείο της πόλης. Η σημασία του δεν είναι μόνο αρχιτεκτονική ή βιομηχανική, είναι και αστική, επειδή συνδέεται με τον τρόπο που ο Πειραιάς διαμορφώθηκε ως εμπορικό, παραγωγικό και λιμενικό κέντρο. Το κρίσιμο ερώτημα σήμερα δεν είναι απλώς αν το συγκρότημα θα επαναχρησιμοποιηθεί, αλλά αν αυτή η επανάχρηση θα σεβαστεί τον ιστορικό του χαρακτήρα ή αν θα τον απορροφήσει πλήρως μέσα σε ένα ακόμη επενδυτικό αφήγημα.

Το βαθύτερο πρόβλημα δεν είναι ότι οι πόλεις αλλάζουν, αλλά ότι αλλάζουν χωρίς σαφές κοινωνικό σχέδιο και με κριτήριο σχεδόν αποκλειστικά το κέρδος. Η βιομηχανική και αστική κληρονομιά κινδυνεύει τότε να διατηρείται μόνο ως εικόνα: ως σκηνικό για εστίαση, διαμονή και επενδυτική προβολή, αποκομμένο από την ιστορία της εργασίας και της παραγωγής που τη δημιούργησε. Όταν η πόλη οργανώνεται πρωτίστως ως εμπόρευμα, οι κάτοικοι δεν χάνουν μόνο την οικονομική δυνατότητα να παραμείνουν σε αυτήν· χάνουν και το δικαίωμα να τη διαμορφώνουν. Αν αυτό είναι το νέο μοντέλο «ανάπτυξης», τότε δεν πρόκειται απλώς για αλλαγή όψης, αλλά για μια αστική μετάλλαξη που εξουδετερώνει το ιστορικό βάθος και αποδυναμώνει τη σχέση των ανθρώπων με τον τόπο τους.

Στις ράγες της μνήμης: ο Οδοντωτός των Καλαβρύτων

φωτο: <https://www.odontotos.com/>

Από τον Βουραϊκό στην ευρωπαϊκή εμπειρία των rack railways, ένα ιστορικό έργο ζητά ξανά κανονική λειτουργία, συντήρηση και πολιτική βούληση

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες οι ιστορικοί ορεινοί και οδοντωτοί σιδηρόδρομοι αντιμετωπίζονται ως ζωντανά τεκμήρια τεχνικής μνήμης και βασικά εργαλεία πολιτιστικού τουρισμού. Δεν είναι απλώς παλαιές υποδομές, αλλά δίκτυα που συνδέουν το τοπίο με την οικονομία και την ταυτότητα των τόπων. Η ευρωπαϊκή εμπειρία το δείχνει καθαρά: η εμβληματική γραμμή της [Rigi](#) στην Ελβετία, που εγκαινιάστηκε το 1871 και θεωρείται η πρώτη οδοντωτή σιδηροδρομική γραμμή της Ευρώπης, έδειξε πολύ νωρίς πώς ένα δύσκολο ορεινό έργο μπορεί να μετατραπεί σε μοχλό τουριστικής και πολιτιστικής αναγνώρισης. Αντίστοιχα, ο [Train de la Rhune](#) στα γαλλοβασκικά Πυρηναία λειτουργεί μέχρι σήμερα ως υποδειγματική γραμμή τεχνικής κληρονομιάς με έντονη τουριστική χρήση, μεταφέροντας εκατοντάδες χιλιάδες επισκέπτες τον χρόνο.

Η ελληνική διαδρομή

Στην Ελλάδα, ο Οδοντωτός Διακοπτού–Καλαβρύτων αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα σιδηροδρομικά μνημεία της Ελλάδας. Η γραμμή σχεδιάστηκε στα χρόνια του Χαρίλαου Τρικούπη, η σύμβαση κατασκευής υπογράφηκε το 1889 και το πρώτο ταξίδι πραγματοποιήθηκε στις 10 Μαρτίου 1896, με πρώτο επιβάτη τον βασιλιά Γεώργιο Α'. Το έργο ήταν τεχνικά τολμηρό για την εποχή του: η χάραξη μέσα στο φαράγγι του Βουραϊκού, οι γέφυρες, οι σήραγγες και η χρήση του συστήματος οδόντωσης κατέστησαν τη γραμμή ένα από τα δυσκολότερα σιδηροδρομικά επιτεύγματα της νεότερης Ελλάδας. Η διαδρομή των 22 περίπου χιλιομέτρων δεν είναι μόνο μετακίνηση· είναι εμπειρία τοπίου, ιστορίας και μηχανικής.

Η σημερινή υπολειτουργία του Οδοντωτού δεν είναι απλό διοικητικό ή τεχνικό ζήτημα. Είναι ένδειξη της δυσκολίας να αντιμετωπιστεί η βιομηχανική κληρονομιά ως ζωντανός πόρος και όχι ως βάρος. Οι διακοπές, οι μειωμένες συχνότητες, οι κατολισθήσεις και η ελλιπής συντήρηση πλήττουν την αξιοπιστία της γραμμής και αποδυναμώνουν την τοπική οικονομία, που στηρίζεται σημαντικά στον σιδηρόδρομο και στη μοναδικότητα της διαδρομής. Την ίδια στιγμή, η διεθνής εμπειρία δείχνει πως οι rack railways μπορούν να παραμένουν πλήρως λειτουργικοί όταν συνοδεύονται από σταθερή τεχνική φροντίδα, επαρκή χρηματοδότηση και σαφή πολιτική βούληση.

Η προστασία του Οδοντωτού δεν μπορεί να εξαντλείται σε ανακοινώσεις μετά από κάθε διακοπή. Απαιτείται ένα σταθερό σχέδιο διαχείρισης της γραμμής και του φαραγγιού του Βουραϊκού: συστηματικός γεωτεχνικός έλεγχος των πρανών, προληπτική απομάκρυνση επικίνδυνων βράχων και φερτών υλικών, τακτική συντήρηση της υποδομής και των συρμών, αλλά και μόνιμη χρηματοδότηση που να αναγνωρίζει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του έργου. Οι επαναλαμβανόμενες κατολισθήσεις και οι αναστολές λειτουργίας του 2026 δείχνουν ότι η ασφάλεια και η αξιοπιστία της διαδρομής δεν μπορούν να αντιμετωπίζονται αποσπασματικά. Ο Οδοντωτός χρειάζεται να αντιμετωπιστεί ως κρίσιμη δημόσια υποδομή και ως ζωντανό τεχνικό μνημείο, όχι ως εποχική τουριστική ατραξιόν που ενεργοποιείται μόνο όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν.

Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (ΒΙΔΑ) / Vault of Industrial Digital Archives (VIDA)

Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (ΒΙΔΑ)
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
Vault of Industrial Digital Archives (VIDA)
Non Profit Civil Organisation

www.vidarchives.gr
email: vidaomada@gmail.com

Τρόποι υποστήριξης (συνδρομές/δωρεές):

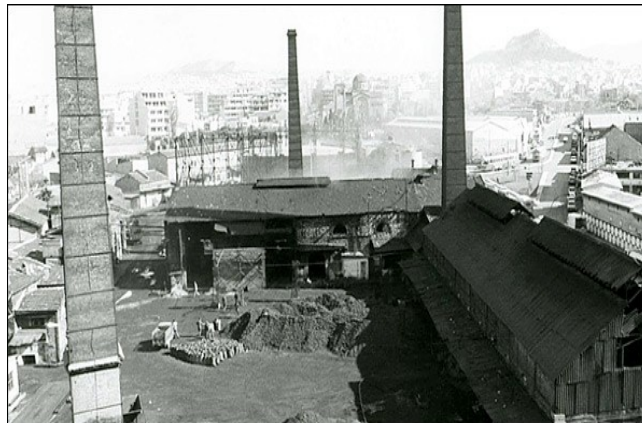
Κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό μας στην Εθνική Τράπεζα IBAN:
GR8001101390000013900523450

Για αναλυτικότερες πληροφορίες ή διευκρινίσεις σχετικά με τη δυνατότητα χορηγικής συμμετοχής και υποστήριξης, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας στην διεύθυνση: <https://vidarchives.gr/tropoi-symmetochis#supporter>.

Συνεχίζοντας τη στήλη «Χρονοδιαδρομές», επιστρέφουμε σε ιστορίες του παρελθόντος μέσα από κτίρια και βιομηχανικές εγκαταστάσεις που μιλούν όχι μόνο για την αρχική τους μορφή και χρήση, αλλά και για τη σημερινή τους παρουσία, τις μεταβολές τους στον χρόνο και τις νέες προκλήσεις που αναδύονται γύρω από τη διατήρηση και την επανάχρησή τους.

Χρονοδιαδρομές: Παρελθόν και Παρόν των Βιομηχανικών Χώρων

Το παλιό **Εργοστάσιο Αερίου στο Γκάζι** αποτελεί ίσως το πιο εμβληματικό παράδειγμα επανάχρησης βιομηχανικού κελύφους στην Αθήνα. Ιδρύθηκε το 1857, όταν ο François Théophile Féraldi ανέλαβε το έργο του φωτισμού της πόλης με αέριο, και για περισσότερο από έναν αιώνα τροφοδότησε την πρωτεύουσα με ενέργεια και φως, πριν σταματήσει οριστικά να λειτουργεί το 1984. Το συγκρότημα υπήρξε το πρώτο ενεργειακό εργοστάσιο της Ελλάδας και σταδιακά επεκτάθηκε ώστε να καλύπτει όχι μόνο τον δημόσιο φωτισμό, αλλά και σπίτια, εργαστήρια και καταστήματα, αποτυπώνοντας τη μετάβαση της Αθήνας στην εποχή της βιομηχανικής νεωτερικότητας. Μετά από δεκαετίες εγκατάλειψης, ο ιστορικός χώρος άρχισε να μετασχηματίζεται σε ένα νέο αστικό τοπόσημο: η Τεχνόπολη λειτουργεί από το 1999 ως πολιτιστικός πυρήνας και το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου εγκαινιάστηκε το 2013 για να αναδείξει την ιστορία του συγκροτήματος και τη βιομηχανική μνήμη της πόλης.

Σήμερα το Γκάζι δεν είναι απλώς ένα σωζόμενο βιομηχανικό αποτύπωμα, αλλά ένας ζωντανός χώρος που ενώνει μνήμη και σύγχρονη χρήση. Το παλιό εργοστάσιο, που για χρόνια αποτελούσε κλειστό και σχεδόν ξεχασμένο τοπίο, έχει μετατραπεί σε σημείο συνάντησης για εκθέσεις, φεστιβάλ, συναυλίες, εκπαιδευτικά προγράμματα και μουσειακές διαδρομές, προσελκύοντας κοινό κάθε ηλικίας. Η αξία της επανάχρησης δεν βρίσκεται μόνο στη διάσωση των κτιρίων και του εξοπλισμού, αλλά και στο ότι ο χώρος απέκτησε ξανά δημόσιο ρόλο, χωρίς να αποκοπεί από την ιστορική του ταυτότητα. Στο Γκάζι, η βιομηχανική κληρονομιά δεν έμεινε ως παγωμένο μνημείο του παρελθόντος· μετατράπηκε σε ενεργή εμπειρία πόλης, δείχνοντας πώς ένα εγκαταλελειμμένο εργοστάσιο μπορεί να ξαναμπει στον σύγχρονο αστικό βίο ως πολιτισμός, μνήμη και κοινόχρηστος χώρος.

Νέα έκδοση για την ιστορία της Νάξου

Δύο Ναξιώτες φίλοι και μέλη της ΒΙΔΑ, ο Πέτρος Αναματερός και ο Κώστας Μαυρογιάννης, ενώνουν το ενδιαφέρον τους για την τοπική ιστορία και την υλική κληρονομιά του νησιού σε μια νέα, ιδιαίτερα αξιόλογη έκδοση για την ιστορία και την υλική κληρονομιά της Νάξου.

Η εργασία τους προέκυψε από την κοινή τους αγάπη για τα παλαιά αντικείμενα, τα έντυπα, τις φωτογραφίες και τα τεκμήρια της καθημερινής ζωής. Ο Πέτρος Αναματερός προσεγγίζει το παρελθόν μέσα από τη συλλογή και μελέτη αρχειακού και έντυπου υλικού, ενώ ο Κώστας Μαυρογιάννης μέσα από τη διάσωση και συγκέντρωση αντικειμένων, πολλά από τα οποία προέρχονται από εγκαταλελειμμένους χώρους και διατηρούν πολύτιμες ιστορίες του τόπου.

Η έρευνα βασίζεται στη συνδυαστική αξιοποίηση αρχειακών πηγών, επιτόπιας καταγραφής και προφορικών μαρτυριών, με το υλικό να ψηφιοποιείται και να οργανώνεται θεματικά. Ο πρώτος τόμος αφορά τον εξηλεκτρισμό της Νάξου και διατίθεται στα καταστήματα: [Maro](#) – [Marώ](#), [Mitos ARTernative BAR](#) και [ZOOM](#).

Αναζητήστε το!

Πέτρος Αναματερός – Κώστας Μαυρογιάννης
Ανεξάρτητοι ερευνητές βιομηχανικής ιστορίας

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Τόμος Α'
Ο ΕΞΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΝΑΞΟΥ

Τεύχος 1
Ηλεκτρική Εταιρεία Νάξου: Ν. Ψυλλάκης, Ελ. Κρεμέζης, Εμμ. Δρύλλης & Σία (1926-1936). Εκατό χρόνια από την ίδρυση της πρώτης Ηλεκτρικής Εταιρείας στη Χώρα Νάξου (1926-2026). Από τα «τσιμπλοφάναρα» στον ηλεκτρισμό

ΑΘΗΝΑ 2026

Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (ΒΙΔΑ) / Vault of Industrial Digital Archives (VIDA)

Τρόποι υποστήριξης (συνδρομές/δωρεές):

Βιομηχανικά Δελτία Απογραφής (ΒΙΔΑ)
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία
Vault of Industrial Digital Archives (VIDA)
Non Profit Civil Organisation

Κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό μας στην Εθνική Τράπεζα IBAN:
GR8001101390000013900523450

www.vidarchives.gr
email: vidaomada@gmail.com

Για αναλυτικότερες πληροφορίες ή διευκρινίσεις σχετικά με τη δυνατότητα χορηγικής συμμετοχής και υποστήριξης, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα μας στην διεύθυνση: <https://vidarchives.gr/tropoi-symmetochis#supporter>.